

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET D.J. protiv HRVATSKE

(zahtjev br. 42418/10)

PRESUDA

STRASBOURG

24. srpnja 2012.

Ova će presuda postati konačnom pod okolnostima utvrđenim u članku 44., stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu D.J. protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

- g. Anatoly Kovler, *predsjednik*,
 - gđa. Nina Vajić,
 - g. Peer Lorenzen,
 - gđa. Elisabeth Steiner,
 - g. Khanlar Hajiyeu,
 - g. Linos-Alexandre Sicilianos,
 - g. Erik Møse, *suci*,
 - i g. Søren Nielsen, *tajnik Odjela*,
- nakon vijećanja zatvorenog za javnost 3. srpnja 2012. godine,
donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 42418/10) protiv Republike Hrvatske što ga je 19. srpnja 2010. godine hrvatska državljanka, gđa D.J. („podnositeljica“) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“).

2. Podnositeljicu, kojoj je odobrena besplatna pravna pomoć, zastupale su gđa I. Bojić, odvjetnica iz Zagreba i gđa Ivana Radačić, također odvjetnica. Hrvatsku vladu („Vlada“) zastupala je njena zastupnica, gđa Š. Stažnik.

3. Dana 17. svibnja 2011. godine o zahtjevu je obaviještena Vlada. Odlučeno je i istovremeno odlučiti o dopuštenosti i osnovanosti prigovora (članak 29., stavak 1.).

4. I podnositeljica i Vlada dostavili su očitovanja o dopuštenosti i osnovanosti predmeta. Uz to su zaprimljene i primjedbe *Interightsa*, treće strane, kojemu je vršitelj dužnosti predsjednika vijeća dozvolio umiješati se u pisani postupak (članak 36., stavak 2. Konvencije i Pravilo 44, stavak 3. Poslovnika Suda). Tužena Vlada odgovorila je na te primjedbe (Pravilo 44., stavak 6.).

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

5. Podnositeljica je rođena 1979. godine i živi u Hrvatskoj.

A. Kaznena istraga

6. Podnositeljica je prihvatila posao na brodu E. U noći od 22. kolovoza 2007. godine, dok je brod bio vezan u luci M., podnositeljica je pozvala policiju i rekla im da ju je u brodskom salonu silovao D.Š.

7. Uskoro je stigao policijski službenik te na brodu zatekao podnositeljicu zahtjeva, D.Š.-a, A.R.-a (vlasnika broda) i još neke ljude. Podnositeljica mu je rekla da je bila silovana, dok su ostali rekli da je ona remetila javni red. Policija je obavila razgovor sa svjedocima M.B.-om, I.R.-om i A.R.-om te s osumnjičenikom D.Š.-om.

8. Mjerodavni dio policijskog izvješća koje je sastavio policijski djelatnik I.Z. glasi kako slijedi:

„Pošto je D. bila u šoku i nisam mogao obaviti detaljan razgovor...

Prema izjavi konobara D.Š. doznajem do saznanja da je istina da je dirao i gurao prst u vaginu D, međutim isti izjavljuje da joj nije skinuo donje gaćice...“

9. Policija je odvela podnositeljicu i D.Š.-a u istom vozilu u Policijsku postaju B. Dana 23. kolovoza 2007. godine u 6 sati ujutro podnositeljica je odvedena u Dom zdravlja u S. gdje je ostala do 12.30 sati istoga dana. Pregledao ju je ginekolog, koji je utvrdio da nema povrede na genitalijama, ali da ima nekoliko razderotina na tijelu. Nije zabilježio nikakve druge pojedinosti.

10. Istoga dana Policijska postaja B. podnijela je kaznenu prijavu Županijskom državnom odvjetništvu u S. protiv D.Š.-a na osnovi podnositeljicinih navoda o silovanju. Županijsko državno odvjetništvo podnijelo je istražni zahtjev Županijskom sudu u S. protiv D.Š.-a na osnovi navoda o silovanju. D.Š. je uhićen i predveden pred S.G.-a, istražnog suca Županijskog suda u S.

11. Također tog istog dana sudac S.G. je saslušao D.Š.-a koji je zanjekao da je silovao podnositeljicu. Objasnio je da se podnositeljica jako napila i da ju je on odveo u njenu kabinu na brodu. Sudac je tada donio odluku u kojoj je izrazio neslaganje s istražnim zahtjevom. Mjerodavni dio njegove odluke glasi kako slijedi:

“...

Nakon što je osumnjičenik saslušan, te isti sudac pregledao cjelokupni ovosudni spis sa priložima i nedvojbeno konstatirao, a što proizlazi iz priloga kaznenoj prijavi, da bi oštećena nakon navedenih događaja bila u društvu sa više osoba, među kojima je bio i osumnjičenik u kafiću „F.“ u M. da je konzumirala veću količinu alkohola što je vidljivo iz alkotestiranja, te da su tada otišli na brod „E.“ na kojem je osumnjičenik i oštećena i ostale osobe bile uposlone, koji brod je bio usidren u neposrednoj blizini, na kojem brodu su u kabinama bili gosti koji su spavali.

Nakon dolaska na brod, a već i u samom lokal, oštećena je remetila javni red i mir, govoreći daje se napila, da ju je netko drogirao i da netko zove policiju, a to je upravo govorila malodobnoj I.R. ...ne spominjući tada da bi je bilo tko silovao ili pak nad njom vršio radnje izjednačene sa spolnim odnošajem. Štoviše spomenuta I. R. u svojoj izjavi pred policijom izjavljuje da je odbila zvati policiju na traženje oštećene, kada je

vidjela da je skroz alkoholizirana, te da je kada je ista odbila njeno traženje da zove policiju da ju je oštećena ošamarila.

Nakon dolaska na brod što svojoj izjavi pred policijom potvrđuje A. R., vlasnik broda ista je napravila nered, galamila, ulazila u kabine gdje su bili gosti, budila iste, na što je imenovani A. R. reagirao i zamolio je da prestane vikati i buditi goste, nakon čega ga je ista udarila šakom u trbuh. Nakon toga je prema njegovom kazivanju je zamolio kapetana iz suprotnog broda, koji je bio privezan uz njegov brod, da D. fizički odvedu sa njegovog broda, što su isti učinili, a oštećena se ponašala u tom trenutku još agresivnije, histerično vičući, posebno a kada joj je vlasnik broda A. R. rekao da se više ne pojavljuje na njegovom brodu, da je izgubila radno mjesto. Na taj način su je odveli sa broda, posjeli na klupu na rivi pored broda, sve dok nije došla policija.

Sve gorenje navode potvrdila je M. B. vlasnica lokala „F.“, za koje vrijeme oštećena uopće ne spominje riječ silovanje ili bilo kakvu bludnju radnju, već samo spominje da ju je netko napio i nadrogirao, što sve proizlazi iz službene zabilješke na str. 6 službenog spisa. Njene navode potvrđuje u svom iskazu u službenoj zabilješci i A. R., kao i ostali očevici događaja. Oštećena još dok je bila u kafiću traži da se zove policija ističući da je drogirana, to traži od svih očevidaca, isto traženje ponavlja i na brodu, kao i kada je fizički izbacuju sa broda i za sve to vrijeme niti jednom riječi ne spominje bilo kakve radnje kaznenog djela.

Naime kaznene prijave i iz priloga spisu nedvojbeno proizlazi da oštećena niti u jednom trenutku nije bila nasamo sa osumnjičenikom, niti je pak nakon navodnog događaja bilo kome rekla da je bilo kakvih radnji koje bi se mogle podvesti pod kazneno djelo silovanja.

...

Uz kaznenu prijavu također prileži specijalistički nalaz KB S., u koje nisu evidentirane bilo kakve ozljede na spolovilu oštećene već ozljede u obliku oguljotina po tijelu koje su očito nastale jer ista nije htjela napustiti brod, već su je fizički izvlačili sa broda i iznosili dok nije došla policija, kojom prilikom se očito ozlijedila.

S obzorom na navedene izjave očevidaca koji prileže kaznenoj prijavi, a koji očevici su bili nazočni cjelokupnom događaju prema uvjerenju istražnog suca nisu postojale ni osnove sumnje za privođenje D. Š.-a, a nakon njegova ispitivanja... ŽDO nisam našao osnovanu sumnju za otvaranje istrage.....se ne slažem sa zahtjevom za provođenje istrage ...“

12. Spis predmeta je tada proslijeđen tročlanom izvanraspravnom vijeću Županijskog suda u S., koje je dana 24. kolovoza 2007. godine naložilo pokretanje istrage protiv D.Š.-a, na osnovi podnositeljičinih navoda o silovanju. Istragu je vodio sudac S.G.

13. U liječničkom nalazu koji je dana 25. kolovoza 2007. godine sastavio liječnik u Bolnici u C. zabilježeno je da je podnositeljica zahtjeva imala modrice na genitalijama, crvenilo na stražnjem dijelu bedra i dvije male modrice na stražnjici.

14. U liječničkom nalazu koji je dana 30. kolovoza 2007. godine sastavio liječnik Bolnice u R. zabilježeno je da podnositeljica zahtjeva boluje od akutne reakcije na stres.

15. Dana 30. kolovoza 2007. godine podnositeljica je na svoj poticaj policiji u C. dala kao dokaz suknju koju je nosila dotične noći. Ta suknja nije dana na sudsko medicinsko vještačenje.

16. Dana 14. i 15. rujna 2007. godine policija je obavila razgovor s M.V.-om, I.R.-om, T.Š.-om, Ve.M.-om, i F.B.-om. Ve.M. je rekao da mu je M.V. rekla da je ona našla podnositeljčinu donje rublje na brodu i bacila ga u smeće. Nadalje je izjavio da je D.Š. komentirao da bi želio imati spolni odnos s podnositeljicom. F.B. je također rekla da je D.Š. komentirao da bi htio imati spolni odnos s podnositeljicom.

17. Na zahtjev Policijske postaje u B. s podnositeljicom je dana 19. rujna 2007. godine obavljen razgovor u Policijskoj postaji u C., koja je bila bliže njenom prebivalištu.

18. Istoga je dana Državno odvjetništvo u S. zatražilo saslušanje svjedoka M.V.-a, Z.B.-a, T.Š.-a, I.R.-a, Ve.M.-a i F.B.-a. Zatražili su i sudsko medicinsko vještačenje mogućih bioloških tragova na odjeći koju je podnositeljica nosila tijekom kritičnog događaja.

19. Dana 19. rujna 2007. godine isto je odvjetništvo zatražilo vještačenje odjeće podnositeljice kako bi se utvrdilo ima li na njoj bilo kakvih tragova biološkog materijala.

20. Istoga je dana sudac S.G. saslušao svjedoke A.R.-a, M.V.-a i M.B.-a, a 21. rujna 2007. godine F.B.-a.

21. Dana 2. listopada 2007. godine saslušao je podnositeljicu. Rekla je da ju je D.Š. silovao u salonu broda na kojem su oboje bili zaposleni. Također je rekla da je policijski službenik koji je došao nakon njenog poziva pitao muškarce zašto je nisu bacili u more. Navela je da joj je suknja bila rastrgana i da je na njoj bilo tragova krvi, te da je rekla policijskom službeniku da nema na sebi donje rublje jer joj ga je D.Š. u brodskom salonu strgnuo i bacio te joj rekao da je pijana a ne silovana. Podnositeljica je zatražila od policijskog službenika da na licu mjesta osigura dokaze, kao što je njena odjeća, uključujući i donje rublje, ali on je odgovorio da za to nema potrebe jer da je ona pijana i da nije bila silovana. Također je čula kako je policijski službenik rekao D.Š.-u neka ne brine, i da „će se sve srediti“. Kad je policija stigla D.Š. se već istuširao.

Također je rekla da ju je neko vrijeme nakon incidenta Ve.M. nazvao telefonom kako bi joj rekao da je njeno donje rublje pronađeno i da ga je jedan od zaposlenika broda, M.V., bacila u smeće. Nazvala je policiju da ih o tome obavijesti, ali oni su joj spustili slušalicu.

22. Dana 28. studenog 2007. godine podnositeljčina odvjetnica zatražila je od Županijskog državnog odvjetništva u S. da podnese zahtjev za izuzeće suca S.G.-a zbog njegove pristranosti na štetu podnositeljice. Nije primila nikakav odgovor.

23. Sudac S.G. je dana 3. prosinca 2007. godine saslušao Z.B.-a, ginekologa koji je pregledao podnositeljicu dana 23. kolovoza 2007. godine, nakon incidenta. Ovaj je rekao da nije primijetio nikakve povrede na

podnositeljčinim genitalijama, već da je imala nekoliko ogrebotina drugdje po tijelu, što nije zabilježio jer nisu spadale u ginekološku sferu.

24. Dana 5. prosinca 2007. godine Županijsko državno odvjetništvo u S. zatražilo je od suca S.G.-a da zatraži rezultat sudsko medicinskog vještačenja bioloških tragova dostupnih u odnosu na podnositeljicu, kao i onih koji su se ticali njenih povreda, te da sasluša daljnjeg svjedoka, Ve.M.

25. Dana 7. siječnja 2008. godine sudac S.G. je naložio psihijatrijsko vještačenje podnositeljice kako bi utvrdio njenu sposobnost da točno tumači događaje. Naložio je i da se za podnositeljicu dostavi prijašnja psihijatrijska dokumentacija. Psihijatrijski nalaz i mišljenje od 25. siječnja 2008. godine oslonio se na prethodnu dokumentaciju za podnositeljicu u odnosu na razdoblje od 29. rujna do 26. listopada 2001. godine i telefonski razgovor s podnositeljicom, s kojom se vještak nije susreo.

26. Dana 8. siječnja 2008. godine, na zahtjev Policijske postaje u B., policijski službenici Policijske postaje u M.L. obavili su razgovor s podnositeljčinim ocem o podnositeljčinom odnosu s njenom obitelji.

27. Sudac S.G. je dana 19. veljače 2008. godine primio nalaz i mišljenje vještaka o biološkim tragovima, u kojemu nije bila ustanovljena nikakva veza između bioloških tragova uzetih od podnositeljice i D.Š.-a. Suknja koju je podnositeljica nosila prilikom kritičnog događaja nije vještačena.

28. Dana 29. veljače 2008. godine sudac S.G. je primio nalaz i mišljenje vještaka u odnosu na podnositeljčine povrede, u kojemu je utvrđeno da se u liječničkom nalazu koji je dana 23. kolovoza 2008. godine sastavio ginekolog u Bolnici u S. spominje nekoliko ogrebotina na njenom tijelu, ali ne i povrede njenih genitalija. U liječničkom nalazu koji je dana 25. kolovoza 2007. godine sastavio liječnik u Bolnici u C.-u utvrđeno je da je imala tri ogrebotine na genitalijama, osip na stražnjoj strani natkoljenice i tri modrice. Sudac S.G. je zaključio da su povrede koje je utvrdio liječnik u bolnici u C.-u bile zabilježene dva dana nakon navodnog silovanja, da ih nije utvrdio ginekolog koji je pregledao podnositeljicu u jutro nakon navodnog silovanja te da stoga nisu mogle biti povezane sa sigurnošću s događajem.

29. Dana 10. ožujka 2008. godine sudac S.G. je zatražio nalaz medicinskog vještaka o povredama koje je zadobila podnositeljica. Dana 11. ožujka 2008. godine u nalazu i mišljenju koje je sastavio vještak sudske medicine utvrđeno je da su podnositeljčine povrede prvo bile zabilježene dana 25. kolovoza 2007. godine od strane liječnika u bolnici u C., a da ginekolog koji je pregledao podnositeljicu dana 23. kolovoza 2007. godine nije zabilježio nikakve povrede. Stoga je liječnik zaključio da se povrede zabilježene 25. kolovoza 2007. godine ne mogu izravno povezati s događajem od 23. kolovoza 2007. godine.

30. Dana 11. ožujka 2008. godine sudac S.G. je donio odluku da se ne slaže sa zahtjevom Županijskog državnog odvjetništva u S. od 19. rujna 2007. godine za saslušanje svjedoka Ve.M.-a iz razloga što on nije dostupan

jer se nije odazvao na poziv istražnog suca da pristupi, a policija ga nije mogla naći. Županijsko državno odvjetništvo u S. uložilo je žalbu. Dana 20. ožujka 2008. godine tročlano izvanraspravno vijeće Županijskog suda u S. potvrdilo je odluku istražnog suca s osnove što je iz podataka u spisu bilo razvidno da svjedok Ve.M. nema izravnog saznanja o kaznenom djelu koje je navodno počinjeno protiv podnositeljice.

31. Podnositeljica navodi da je policija razgovarala s njezinim ocem o njenom odnosu s obitelji.

32. Dana 31. ožujka 2008. godine Županijsko državno odvjetništvo u S. odustalo je od kaznenog progona D.Š.-a zbog nedostatka dokaza.

33. Dana 9. travnja 2008. godine istražni sudac je obustavio kazneni postupak protiv D.Š.-a.

B. Postupak koji je pokrenula podnositeljica

34. Dana 28. travnja 2008. godine podnositeljica je preuzela kazneni progon i Županijskom sudu u S. podnijela optužnicu protiv D.Š.-a zbog silovanja. Dana 9. rujna 2009. godine optužnica je poslana D.Š.-u na odgovor.

35. Dana 17. siječnja 2011. godine Županijski sud u S. zakazao je ročište za 25. veljače 2011. godine. Dana 15. veljače 2011. godine odvjetnica koja je zastupala podnositeljicu obavijestila je Županijski sud u S. da je na porodiljom dopustu te da više ne može zastupati podnositeljicu u postupku o kojemu je riječ. Također je obavijestila Županijski sud u S. da je podnositeljica pokrenula postupak pred gradskim uredom u M.L.

36. Dana 24. veljače 2011. godine Županijski sud u S. je zakazao ročište za 14. travnja 2011. godine navodeći da se očekuje da će do tada podnositeljici biti dodijeljena besplatna pravna pomoć odvjetnika.

37. Istoga je dana gradski ured za opću upravu u M.L.-u odbio podnositeljčin zahtjev za besplatnom pravnom pomoći iz razloga što svrha besplatne pravne pomoći nije pokretanje kaznenog postupka, te da postupak o kojemu je riječ nije od bitne važnosti za podnositeljicu jer nije s njim u vezi podnijela zahtjev za naknadu štete. Ovu je odluku dana 12. travnja 2011. godine potvrdilo Ministarstvo pravosuđa, a podnositeljica je dobila uputu da u roku od trideset dana može pokrenuti postupak pred Upravnim sudom radi pobijanja odluka upravnih tijela. Ona to nije učinila.

38. Dana 16. svibnja 2011. godine podnositeljica je obavijestila Županijski sud u S. da joj nije odobrena besplatna pravna pomoć te da zbog nedostatka sredstava ne može nastaviti postupak protiv D.Š.-a.

39. Dana 27. svibnja 2011. godine Županijski sud u S. obustavio je postupak.

C. Stegovni postupak protiv policijskih službenika

40. Dana 10. rujna 2007. godine podnositeljica je telefonom podnijela prigovor policiji, prigovorivši u vezi policijskih službenika iz Policijske postaje u B.-u, u vezi s događajem o kojemu je riječ. Dana 12. listopada 2007. godine odvjetnica koja je zastupala podnositeljicu ponovila je njen prigovor u pisanom obliku.

41. Dana 5. studenog 2007. godine načelnik Policijske postaje u B. pokrenuo je stegovni postupak protiv službenika F.C.-a i I.Z.-a iz Policijske uprave S.-D.

42. Dana 9. studenog 2007. godine načelnik Policijske uprave S.-D. obavijestio je odvjetnicu koja je zastupala podnositeljicu o stegovnom postupku protiv policijskih službenika.

43. Dana 21. prosinca 2007. godine Prvostupanjski disciplinski sud u S. Ministarstva unutarnjih poslova donio je rješenje kojim je utvrđena stegovna odgovornost službenika F.C.-a i I.Z.-a, te su kažnjeni novčanom kaznom u visini 10% jedne mjesečne plaće. Mjerodavni dio odluke glasi kako slijedi:

„Policijski službenik F.C. ...

odgovoran je što je zadužio s predmetom policijskog službenika I.Z.-a kojeg nije nadzirao niti usmjeravao u provođenju kriminalističke obrade navedenog kaznenog djela silovanja ...na štetu D.J.od strane D.Š.-a ..., niti je o uočenim propustima (neobavljanje očevida i detaljnog obavijesnog razgovora sa oštećenom na okolnosti inkriminiranog događaja slijedom čega nisu sastavljena odgovarajuća službena pismena, ne izuzimanje odjeće od sudionika događaja, te nepotpuno popunjavanje propisanih obrazaca), koja je utvrdio prilikom potpisivanja kaznene prijave, odmah izvijestio načelnika postaje, niti je odmah zatražio otklanjanje uočenih nedostataka u kaznenoj prijavi na način da bi naložio obavljanje detaljnog razgovora s oštećenom i sastavljanja adekvatnih pismena, izuzimanje njene odjeće, kao i odjeće osumnjičenoga, te pravilno popunjavanje izvješća o uhićenju i dovođenju za osumnjičenoga..

pa je time počinio tešku povredu sl. dužnosti ...opisanu kao "neizvršavanje, nesavjesno, nepravodobno ili nemarno izvršavanje službenih obveza...

...

Policijski službenik I.Z. ...

odgovoran je što jezadužen da obavi kriminalističku obradu povodom k.d. silovanja na štetu D.J. počinio u službenom postupanju na način da nije naložio obavljanje očevida, od oštećene nje uzeo izjavu na zapisnik niti je sa njom dodatno obavio detaljan razgovorod oštećene kao niti od osumnjičenika nije naložio-izuzeo odjeću koju su u trenutku počinjenja kaznenog djela imali na sebi radi dostavljanja na vještačenje...

pa je time počinio tešku povredu sl. dužnosti ...opisanu kao "neizvršavanje, nesavjesno, nepravodobno ili nemarno izvršavanje službenih obveza" ...

...”

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO I PRAKSA

44. Mjerodavni članci Ustava Republike Hrvatske propisuju:

Članak 23.

„Nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvu obliku zlostavljanja.“

Članak 35.

„Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.“

45. Članak 62., stavak 1. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu („Narodne novine“, br. 29/2002) glasi:

“1. Svatko može podnijeti Ustavnom sudu ustavnu tužbu ako smatra da mu je pojedinačnim aktom tijela državne vlasti, tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave ili pravne osobe s javnim ovlastima, kojim je odlučeno o njegovim pravima i obvezama ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela, povrijeđeno ljudsko pravo ili temeljna sloboda zajamčena Ustavom, odnosno Ustavom zajamčeno pravo na lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu (u daljnjem tekstu: ustavno pravo)...“

46. Članak 188. Kaznenog zakona („Narodne novine“, br. 110/1997, 27/1998, 50/2000, 129/2000, 51/2001, 111/2003, 190/2003, 105/2004, 84/2005, 71/2006) glasi:

Silovanje

„Tko drugu osobu uporabom sile ili prijetnje da će izravno napasti na njezin život ili tijelo ili na život ili tijelo njoj bliske osobe prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, kaznit će se kaznom zatvora od tri do deset godina.“

47. Mjerodavne odredbe Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, br. 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002 i 62/2003 glase kako slijedi:

Članak 2.

„(1) Kazneni se postupak može pokrenuti i provesti samo na zahtjev ovlaštenog tužitelja. ...

(2) Za djela za koja se progona po službenoj dužnosti ovlaštenu tužitelj jest državni odvjetnik, a za djela za koja se progona po privatnoj tužbi ovlaštenu tužitelj jest privatni tužitelj.

(3) Ako Zakon drukčije ne propisuje, državni odvjetnik je dužan poduzeti kazneni progon ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se progona po službenoj dužnosti i nema zakonskih smetnji za progon te osobe.

(4) Ako državni odvjetnik ustanovi da nema osnova za pokretanje ili provođenje kaznenog postupka, na njegovo mjesto može stupiti oštećenik kao tužitelj uz uvjete određene ovim Zakonom.“

Članci 47. i 61. Zakona o kaznenom postupku uređuju prava i dužnosti privatnog tužitelja i oštećenika kao tužitelja. Kazneni zakon razlikuje ove dvije uloge. Privatni tužitelj je oštećenik koji pokreće kazneni progon za kaznena djela za koja je takav kazneni progon izričito propisan Kaznenim zakonom (to su manje teška djela). Oštećenik kao tužitelj preuzima kazneni progon za kaznena djela za koja inače kazneni progon vrši država, kad su vlasti mjerodavne za kazneni progon iz bilo kojeg razloga odlučile odustati od kaznenog progona.

Na temelju članka 55. stavka 1. Zakona o kaznenom postupku državni odvjetnik ima dužnost obavijestiti oštećenika u roku od osam dana o odluci da ne vrši kazneni progon i o pravu te stranke da preuzme postupak, te uputiti tu stranku o koracima koje treba poduzeti radi nastavka kaznenog progona.

Članak 60.

“...

(2) Oštećeniku kao tužitelju kad se postupak vodi na njegov zahtjev za kazneno djelo za koje se prema zakonu može izreći kazna zatvora više od tri godine može se, na njegovo traženje, postaviti opunomoćenik ako je to u probitku postupka i ako oštećenik kao tužitelj, prema svome imovnom stanju, ne može podmiriti troškove zastupanja....“

Članak 173.

„(1) Prijava se podnosi nadležnome državnom odvjetniku pisano ili usmeno.

...”

Članak 189.

„(1) Kad istražni sudac primi istražni zahtjev bez odgode će razmotriti spise i ispitati osobu protiv koje se zahtijeva provođenje istrage... i ako se složi sa zahtjevom, donijet će rješenje o provođenju istrage....

...”

Članak 190.

“...

(2) Ako se istražni sudac ne složi s istražnim zahtjevom državnog odvjetnika, zatražit će da o tome odluči vijeće županijskog suda., ...

...”

48. Mjerodavne odredbe Zakona o obveznim odnosima („Narodne novine“, br. 35/2005 i 42/2008) glase kako slijedi:

Članak 19.

„(1) Svaka fizička i pravna osoba ima pravo na zaštitu svojih prava osobnosti pod pretpostavkama utvrđenim zakonom.

(2) Pod pravima osobnosti u smislu ovoga Zakona razumijevaju se prava na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, slobodu *et alia*.

...

Članak 1046.

„Šteta je umanjenje nečije imovine (obična šteta), sprječavanje njezina povećanja (izmakla korist) i povreda prava osobnosti (neimovinska šteta).“

49. Mjerodavni dio članka 186. (a) Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01 i 117/03) glasi kako slijedi:

„Osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske dužna se je prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu koje je stvarno i mjesno nadležno

...

Ako zahtjev iz stavka 1. ovoga članka ne bude prihvaćen ili o njemu ne bude odlučeno u roku od tri mjeseca od njegova podnošenja, podnositelj zahtjeva može podnijeti tužbu nadležnom sudu.

...

50. Mjerodavni dio članka 186. (a) Zakona o parničnom postupku („Narodne novine“, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01 i 117/03) glasi kako slijedi:

„Osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske dužna se je prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu koje je stvarno i mjesno nadležno

...

Ako zahtjev iz stavka 1. ovoga članka ne bude prihvaćen ili o njemu ne bude odlučeno u roku od tri mjeseca od njegova podnošenja, podnositelj zahtjeva može podnijeti tužbu nadležnom sudu.

...

51. Članak 13. Zakona o ustrojstvu državne uprave („Narodne novine“, br. 75/1993, 91/48, 58/93, 112/1999, 15/2000 i 59/2001) glasi kako slijedi:

„Štetu koja građaninu, pravnoj osobi ili drugoj stranci nastane nezakonitim ili nepravilnim radom tijela državne uprave, tijela jedinica lokalne samouprave i uprave, odnosno pravnih osoba koje imaju javne ovlasti u prenijetim im poslovima državne uprave, naknađuje Republika Hrvatska...“

52. U svojoj odluci br U-III-1437/2007 od 23. travnja 2008. godine Ustavni sud je utvrdio da uvjeti pritvora zatvorenika P.M.-a u Kaznionici Lepoglava predstavljaju nečovječno postupanje. Isto je tako odlučivao i o pitanju P.M.-ovog zahtjeva za pravičnom naknadom. Mjerodavni dijelovi odluke glase kako slijedi:

„Ustavni sud posebno neprihvatljivim smatra stajalište sudova da se u ovom slučaju ne može dosuditi naknada neimovinske štete prema članku 200. Zakona o obveznim odnosima, jer da se radi o pravnom nepriznatom obliku naknade štete.

...

Hrvatski Zakon o obveznim odnosima je u članku 1046. definirao neimovinsku štetu kao povredu prava osobnosti. Drugim riječima, svaka povreda prava osobnosti predstavlja neimovinsku štetu.

Pojam prava osobnosti Zakon o obveznim odnosima daje u članku 19. stavku 2. gdje se kao prava osobnosti u smislu tog Zakona navode: pravo na život, tjelesno i duševno zdravlje, ugled, čast, dostojanstvo, ime, privatnost osobnog i obiteljskog života, sloboda i dr.

Stoga valja zaključiti da je u ovom slučaju došlo do povrede ljudskog ustavnog i osobnog dobra, jer je podnositelj bio u zatvorskim uvjetima koji nisu sukladni standardima koji su propisani Zakonom o izdržavanju kazne zatvora, a isti su protivni i pravnom standardu koji je propisan člankom 25. stavkom 1. Ustava. Zbog toga su sudovi dužni odrediti odštetu i za tu povredu ljudskog dostojanstva.

...”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANAKA 3., 8. I 13. KONVENCIJE

53. Podnositeljica prigovara da istraga o njenim navodima o silovanju nije bila temeljita, učinkovita i neovisna, te da u tom pogledu nije imala nikakvo učinkovito pravno sredstvo. Pozvala se na članke 3., 8. i 13. Konvencije koji glase:

Članak 3.

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.“

Članak 8.

“1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

Članak 13.

„Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

A. Dopuštenost

1. Poštovanje pravila o šest mjeseci

54. Vlada tvrdi da dio podnositeljičinih prigovora temeljem članaka 3. i 8. Konvencije, koji se odnose na ponašanje policije i ginekologa koji ju je pregledao dana 23. kolovoza 2007. godine, pada izvan roka od šest mjeseci budući da se navodni nedostaci trebaju smatrati trenutnim činima koji nisu proizveli nikakve trajne posljedice ili trajnu situaciju.

55. Podnositeljica se ne slaže s takvim stajalištem i tvrdi da su ponašanje policije i nepoštovanje profesionalnih pravila od strane ginekologa bili sastavni dijelovi istrage u cjelini, te da ih se ne može analizirati odvojeno od drugih vidova predmeta.

56. Sud primjećuje da se podnositeljičini prigovori temeljem članaka 3. i 8. Konvencije koji se odnose na propuste i pogreške nacionalnih vlasti tiču istrage kao takve i ne mogu se smatrati izdvojenim događajima, te ih se treba gledati kao cjelinu.

57. Sud nadalje primjećuje da hrvatski pravni sustav predviđa mogućnost da oštećenik preuzme kazneni progon. U odnosu na kaznena djela za koje kazneni progon poduzima državno odvjetništvo, bilo po službenoj dužnosti ili na zahtjev privatne stranke, kad državno odvjetništvo odustane od progona po bilo kojoj osnovi, oštećenik može preuzeti kazneni progon.

58. Sud pridržava stav o pitanju trebaju li oštećenici sami nastaviti kazneni progon podnošenjem optužnice u vezi s navodima o tako teškim kaznenim djelima kao što je silovanje. Međutim, kad nacionalni sustav daje takvu mogućnost, a oštećenik ju iskoristi, Sud smatra da se tada treba uzeti u obzir i taj postupak (vidi, *mutatis mutandis*, V.D. protiv Hrvatske, br. 15526/10, stavak 53., 8. studenog 2011.).

59. Budući da je podnositeljica u ovom predmetu nastavila kazneni progon D.Š., Sud bilježi da je taj postupak završio 27. svibnja 2011. godine. Ovaj zahtjev je podnesen Sudu dana 19. srpnja 2010. godine. Slijedi da Vladin prigovor glede poštovanja roka od šest mjeseci treba odbiti.

2. Iscrpljenje domaćih pravnih sredstava

60. Vlada je ustvrdila da podnositeljica nije iscrpila sva dostupna domaća pravna sredstva. Iako je podnijela prigovor zbog ponašanja policijskih službenika Ministarstvu unutarnjih poslova, ona nije podnijela redovitu kaznenu prijavu nadležnom državnom odvjetništvu.

61. Glede ponašanja ginekologa koji je pregledao podnositeljicu dana 23. kolovoza 2007. godine, podnositeljica nije podnijela prigovor inspeksijskom tijelu Hrvatske liječničke komore.

62. U odgovoru na Vladino očitovanje podnositeljica tvrdi da nije imala dužnost podnijeti kaznenu prijavu protiv policijskih službenika jer je

državno odvjetništvo bilo svjesno svih činjenica i okolnosti predmeta, uključujući i ponašanja oba policijska službenika i ginekologa.

63. Sud primjećuje da su podnositeljčini prigovori na ponašanje policije i ginekologa dio njenih sveukupnih prigovora na to što istraga o njenim navodima o silovanju nije bila temeljita i učinkovita, te da ih ne treba gledati odvojeno, kao odvojene činjenice. Nadalje, podnošenjem prigovora Ministarstvu unutarnjih poslova podnositeljica je na odgovarajući način iskoristila dostupna pravna sredstva što se tiče ponašanja policije i nije bilo potrebe o tome podnositi kaznenu prijavu, budući da nije tvrdila da bi ponašanje policije predstavljalo kazneno djelo.

64. Glede navodnih propusta ginekologa, Sud primjećuje da je obveza provesti temeljitu, djelotvornu i neovisnu istragu o navodima o silovanju obveza koja se tiče tijela državne vlasti nadležnih za provođenje istrage, a da ginekolog nije u takvom položaju. Stoga sve moguće nepravilnosti koje je počinio ginekolog treba gledati u kontekstu ponašanja državnih tijela koja vode istragu.

65. S obzirom na ovakvu pozadinu, slijedi da prigovor Vlade treba odbiti.

3. Položaj žrtve podnositeljice zahtjeva

66. Vlada tvrdi da je podnositeljica izgubila svoj položaj žrtve jer su mjerodavna tijela Ministarstva unutarnjih poslova utvrdila da policijski službenici koji su u tome sudjelovali nisu poduzeli sve potrebne korake u početnoj fazi policijske istrage o podnositeljčinih navodima o silovanju, što predstavlja tešku povredu njihove službene dužnosti, za koju im je izrečena novčana kazna od deset posto njihove mjesečne plaće.

67. Podnositeljica odgovara da je ona još uvijek žrtva povreda koje navodi, jer država u slučajevima navoda o silovanju ima pozitivnu obvezu temeljem članaka 3. i 8. Konvencije provesti učinkovitu i temeljitu istragu i na taj način osigurati djelotvornu zaštitu žrtava seksualnog nasilja. Interni postupak unutar Ministarstva unutarnjih poslova protiv policijskih službenika i izrečena simbolična novčana kazna ne mogu ni na koji način osloboditi državu te dužnosti.

68. Sud smatra da se pitanje može li se podnositeljica još uvijek smatrati žrtvom povrede koju navodi treba spojiti s osnovanošću, budući da je usko povezano s biti podnositeljčinog prigovora o navodnom propustu države da provede temeljitu i učinkovitu istragu o njenim navodima o silovanju.

4. Zaključak

69. Sud nadalje smatra da ovaj zahtjev nije očito neosnovan u smislu članka 35. stavka 3. Konvencije. Nadalje, nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga treba utvrditi da je dopušten.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Podnositeljčine tvrdnje

70. Podnositeljica tvrdi da predmet treba ispitati temeljem članka 3. i 8. Konvencije. Pozivajući se na presudu Suda u predmetima *M.C. protiv Bugarske* (br. 39272/98, ECHR 2003-XII), i *Aydin protiv Turske* (25. rujna 1997., *Izvješća o presudama i odlukama* 1997-VI), tvrdi da je čin silovanja dosegao razinu okrutnosti potrebnu za primjenu članka 3. Nadalje tvrdi da je takav čin povrijedio njeno pravo na osobnost zaštićeno člankom 8. Konvencije. Po mišljenju podnositeljice, države imaju obvezu osigurati djelotvornu zaštitu protiv čina silovanja, čak i u odnosima između privatnih pojedinaca, donošenjem kaznenopravnih odredbi koje će osigurati odgovarajuću kaznu za čine silovanja i obvezu provesti temeljitu, neovisnu i djelotvornu istragu i kazneni progon.

71. Podnositeljica tvrdi da je pravni okvir u odnosu na kazneno djelo silovanja u hrvatskom pravnom sustavu nedovoljan jer se člankom 188. Kaznenog zakona traži da počinitelj koristi silu ili prijetnje. Pravna praksa traži i da žrtva pruži otpor. Tvrdi da je takva definicija kaznenog djela silovanja preuska jer ne obuhvaća sve neželjene spolne odnose. Glede pravila kaznenog postupka, koja su bila na snazi u vrijeme događaja o kojemu je riječ, i to 2007. godine, ona nisu osiguravala pravo žrtve na besplatnu pravnu pomoć.

72. U praksi je žrtva često bila viktimizirana i traumatizirana u postupku, osobito kroz teoriju tzv. „doprinosu žrtve“. Suci su često analizirali razne vidove ponašanja žrtve, kao što je nošenje kratke suknje, posjećivanje disko kluba, autostopiranje i tako dalje, te su na osnovi takvih činjenica počiniteljima izricali ublažene kazne.

73. Glede njenog predmeta, podnositeljica tvrdi da je došlo do određenih propusta tijekom policijskih izvida i istrage. Policija nije obavila očevid, nisu osigurali sve dokaze, kao što su biološki i drugi tragovi na mjestu zločina, i nisu uzeli njenu odjeću za sudsko medicinsko vještačenje. Suknja koju je nosila kritičnog događaja, a koju je dala policiji dana 30. kolovoza 2007. godine, nikada nije bila dana na sudsko medicinsko vještačenje. Policijski službenici su prema njoj postupali s nepoštovanjem i pitali su muškarce nazočne na licu mjesta zašto je nisu bacili u more. Jedan policijski službenik je također rekao da je bila pijana, a ne silovana. S njom nije odmah obavljen razgovor niti je bila upućena da potraži psihološku pomoć, te je svoj iskaz prvi puta dala tri tjedna nakon događaja o kojemu je riječ.

74. Ginekolog koji ju je pregledao u bolnici u S. nije dao nikakve primjedbe na razderotine na njenom tijelu, smatrajući da one nisu unutar njegovog područja rada. Liječnički nalaz koji je sastavljen u Domu zdravlja

C. dva dana nakon događaja o kojemu je riječ proturječan je nalazima ginekologa.

75. Psihijatrijski nalaz o podnositeljici sastavljen je na osnovi telefonskog razgovora, bez njenog sudjelovanja. Nalaz se poziva na prethodne liječničke nalaze iz 2001. godine koje je istražni sudac zatražio na vlastiti zahtjev, navodno kako bi utvrdio je li podnositeljica uzimala neke lijekove, što nije imalo nikakvu važnost za događaj o kojemu je riječ. Podnositeljica tvrdi da je medicinski karton iz 2001. godine, kad ju je liječio psihijatar, pribavljen i uložen u spis predmeta samo kako bi se pokrili propusti u istrazi i nju prikazalo u negativnom svjetlu, te tako naglasila njezina vlastita uloga, a ne uloga osumnjičenika.

76. Podnositeljica je zatražila da se sudac S.G. izuzme iz istrage predmeta zbog toga što nije bio nepristran, no nije dobila nikakav odgovor. Tvrdi da je protiv nje postupao s predrasudama kad je izrazio svoje neslaganje s istražnim zahtjevom. U toj ju je odluci „označio“ kazavši da je remetila javni red i mir, uzrokovala nemir, vikala, probudila goste i konzumirala velike količine alkoholnih pića, a da nije uopće komentirao ponašanje osumnjičenika, koji je također bio pod utjecajem alkohola. Sudac je također izjavio da je izvršio uvid u cijeli spis predmeta i zaključio „da oštećena niti u jednom trenutku nije bila nasamo sa osumnjičenikom“, što proturječi iskazu osumnjičenika danom u prvom razgovoru koji je s njim obavila policija. Čak je i u iskazu koji je dao istražnom sucu osumnjičenik rekao da su on i podnositeljica otišli na brod i počeli se ljubiti. Činjenica da sudac nije obratio pozornost na ove ključne okolnosti, nego se umjesto toga usredotočio isključivo na ponašanje podnositeljice, pokazuje da nije bio nepristran.

77. Dana 8. siječnja 2008. godine policijski službenici posjetili su podnositeljicine roditelje u M.L. i obavili razgovor s njenim ocem o njegovom odnosu s njom, što je bilo potpuno nepotrebno u svrhu istrage.

78. Nakon što je preuzela kazneni progon, od 28. travnja 2008. do 17. siječnja 2011. godine, više od dvije godine i osam mjeseci, nisu poduzeti nikakvi postupovni koraci.

(b) Tvrdnje Vlade

79. Vlada tvrdi da su sva tijela državne vlasti koja su sudjelovala u istrazi podnositeljicinih navoda o silovanju poduzela sve moguće korake kao bi utvrdila činjenice predmeta i donijele točne, zakonite i obrazložene odluke. Podrobno su analizirali dokaze prikupljene tijekom istrage te tvrde da su nacionalne vlasti pravilno zaključile da nije bilo dovoljno dokaza za daljnji kazneni progon D.Š.-a.

80. Po njihovom je mišljenju podnositeljica dala nekoliko proturječnih izjava tijekom policijskih izvida i istrage, koji su nalagali da se odredi njeno psihijatrijsko vještačenje kako bi se ustanovila njena sposobnost da pravilno tumači i interpretira događaj o kojemu je riječ.

(c) Miješanje treće strane

81. *Interights* tvrdi da zbog osobite podložnosti žrtava silovanja ponovnom traumatiziranju u interakciji s kaznenim pravosuđem, prema tumačenju pozitivne obveze država u kontekstu zločina seksualnog nasilja treba zauzeti zaseban pristup. Sekundarnu viktimizaciju definiraju kao viktimizaciju koja se dogodila ne kao izravni rezultat kriminalnog čina, nego kroz odgovor institucija i pojedinaca žrtvi. Ona se može dogoditi u bilo kojoj fazi sudjelovanja žrtve u kaznenom pravosuđu.

82. Tvrde da država ima dužnost spriječiti sekundarnu viktimizaciju uvođenjem konkretnih mjera kao što su specijalizirana obuka osoblja koje provodi zakone, usvajanje specijaliziranih tehnika za zaštitu od traumatizirajućih učinaka ispitivanja i pregleda od strane sudova i policije, ograničenje mogućnosti korištenja nekih dokaza pred sudom, osiguranje multidisciplinarnе pomoći žrtvama kao i osnivanje posebnih centara za podršku žrtvama.

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

83. Sud je već presudio da silovanje predstavlja postupanje protivno članku 3. Konvencije (vidi naprijed citirane predmete *Aydin protiv Turske* i *M.C. protiv Bugarske*).

84. Mjerodavna načela o postojanju pozitivne obveze da se kazni silovanje i istraže predmeti silovanja izražena su u predmetu *M.C. protiv Bugarske* kako slijedi:

“149. Sud ponavlja kako obveza visokih ugovornih stranaka iz članka 1. Konvencije da osiguraju svima unutar svoje nadležnosti prava i slobode definirane Konvencijom, uzeta zajedno s člankom 3., traži da države poduzmu mjere osmišljene za osiguranje da pojedinci unutar njihove nadležnosti ne budu podvrgnuti zlostavljanju, uključujući zlostavljanje od strane privatnih pojedinaca (vidi *A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 23. rujna 1998. *Izješća o presudama i odlukama* 1998-VI, str. 2699, stavak 22.; *Z i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 29392/95, stavci 73.-75., ECHR 2001-V; *E. i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 33218/96, 26. studenog 2002.).

150. Pozitivne obveze države sadržane su u pravu na djelotvorno poštovanje privatnog života iz članka 8. Te obveze mogu značiti donošenje mjera čak i u sferi međusobnih odnosa pojedinaca. Iako je u načelu odabir sredstava za osiguranje poštovanja članka 8. u području zaštite od čina pojedinaca unutar slobode procjene države, djelotvorno odvratanje od teških čina kao što je silovanje, gdje se radi o temeljnim vrijednostima i bitnim vidovima privatnog života, traži učinkovite kaznenopravne odredbe. Djeca i drugi ranjivi pojedinci osobito imaju pravo na djelotvornu zaštitu (vidi *X i Y protiv Nizozemske*, presuda od 26. ožujka 1985., Serija A br. 91, str. 11-13, stavci 23.-24. i 27. i *August protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 36505/02, 21. siječnja 2003.).

151. U brojnim predmetima članak 3. Konvencije pokreće pozitivnu obvezu provođenja službene istrage (vidi *Assenov i drugi protiv Bugarske*, presuda od 28.

listopada 1998., *Izješća* 1998-VIII, str. 3290, stavak 102.). U načelu se ne može smatrati da je takva pozitivna obveza ograničena samo na predmete zlostavljanja od strane agenata države (vidi, *mutatis mutandis*, *Calvelli i Ciglio protiv Italije* [VV], br. 32967/96, ECHR 2002-1).

152. Nadalje, Sud nije isključio mogućnost da se pozitivna obveza čuvanja tjelesnog integriteta pojedinca iz članka 8. može protegnuti na pitanja koja se odnose na djelotvornost kaznene istrage (vidi *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 28. listopada 1998., *Izješća* 1998-VIII, str. 3164, stavak 128.).

153. Na toj osnovi Sud smatra da države imaju pozitivnu obvezu sadržanu u člancima 3. i 8. Konvencije donositi kaznenopravne odredbe kojima djelotvorno kažnjavaju silovanje te ih primjenjivati u praksi kroz djelotvornu istragu i kazneni progon.“

85. Iako se opseg pozitivnih obveza države može razlikovati kod predmeta u kojima se kroz sudjelovanje predstavnika države protiv neke osobe postupalo protivno članku 3. i predmeta u kojima su nasilje nanijeli privatni pojedinci, zahtjevi glede službene istrage su slični. Da bi se istraga smatrala „djelotvornom“, ona u načelu mora moći dovesti do utvrđenja činjenica predmeta te otkrivanja i kažnjavanja odgovornih. Radi se o obvezi korištenja sredstava i načina, a ne postizanja rezultata. Vlasti moraju poduzeti razumne korake koji su im na raspolaganju kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, uključujući, *inter alia*, iskaze svjedoka očevidaca, sudsko medicinske dokaze itd. Svaki nedostatak istrage koji podrija njenu sposobnost da se kroz nju utvrdi uzrok povreda ili otkriju odgovorne osobe izlaže istragu riziku da neće zadovoljiti ovaj standard, te se u ovom kontekstu podrazumijeva zahtjev brzine i razumne ekspeditivnosti. U predmetima iz članka 3. Konvencije, u kojima se postavljalo pitanje djelotvornosti službene istrage, Sud je često cijenio jesu li tijela vlasti reagirala brzo na prigovore u relevantno vrijeme. Razmatrana su pokretanja istraga, odugovlačenja u davanju iskaza te duljina vremena potrebnog za početnu istragu (vidi *Denis Vasilyev protiv Rusije*, br. 32704/04, stavak 100., 17. prosinca 2009. s daljnjim upućivanjima i *Stoica protiv Rumunjske*, br. 42722/02, § 67, 4. ožujka 2008.).

86. Sud nadalje naglašava prvenstvenu dužnost države osigurati pravo da se ne bude izložen postupanju protivnom člancima 3. i 8. Konvencije, ili, u kontekstu ovoga predmeta, napadima na nečiji osobni integritet, na način da postavi odgovarajući pravni i upravni okvir u svrhu odvratanja počinjenja djela protiv osobe, poduprijet mašinerijom za izvršavanje zakona za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda takvih odredbi (vidi *Sandra Janković protiv Hrvatske*, br. 38478/05, § 47, 5. ožujka 2009. i *Beganović protiv Hrvatske*, br. 46423/06, stavci 69.-71., 25. lipnja 2009.).

(b) Primjena ovih načela na okolnosti ovoga predmeta

87. Glede kaznenopravnih mehanizama predviđenih u hrvatskom pravnom sustavu, Sud bilježi da je silovanje kazneno djelo prema Kaznenom zakonu, koje uključuje ne samo spolni odnos nego i druge

seksualne radnje. Sud nadalje primjećuje da hrvatsko kazneno pravo razlikuje kaznena djela koja goni državno odvjetništvo, bilo po službenoj dužnosti ili na privatni zahtjev, i kaznena djela koja se gone po privatnoj tužbi. Ova druga kategorija tiče se lakših kaznenih djela. Sud također bilježi da je podnositeljica navela da je bila silovana. Kazneni progon za to djelo treba poduzeti državno odvjetništvo po službenoj dužnosti.

88. Sud nadalje primjećuje da hrvatski pravni sustav predviđa mogućnost da oštećenik preuzme kazneni progon. U odnosu na kaznena djela za koje kazneni progon poduzima državno odvjetništvo, bilo po službenoj dužnosti ili na zahtjev privatne stranke, kad to državno odvjetništvo odustane od progona po bilo kojoj osnovi, oštećenik može preuzeti kazneni progon.

89. Sud će u nastavku ispitati jesu li pobijani propisi i prakse, osobito to jesu li domaće vlasti poštovale mjerodavna postupovna pravila, kao i način na koji su kaznenopravni mehanizmi provedeni u ovome predmetu, imali tolike nedostatke da predstavljaju povredu pozitivnih obveza tužene države iz članaka 3. i 8. Konvencije.

90. S tim u vezi Sud prvo primjećuje da su nacionalne vlasti utvrdile da I.Z., policijski službenik kojemu je predmet bio dodijeljen u rad, nije poduzeo sve potrebne korake u početnoj fazi policijskih izvida. Tako prema njihovim nalazima on „nije naložio očevid, nije uzeo iskaz oštećenice ni s njom obavio detaljan obavijesni razgovor...a nije ni uzeo odjeću koju su oštećenica i osumnjičenik nosili kako bi ih dao na sudsko medicinsko vještačenje“ (vidi stavak 43. ove presude).

91. Na ovoj točki Sud smatra primjerenim ponoviti načela koja se tiču podnositeljčinog položaja žrtve. U tom pogledu primjećuje da temeljem članka 34. Konvencije „Sud može primati zahtjeve bilo koje fizičke osobe... koja tvrdi da je žrtva povrede prava priznatih u ovoj Konvenciji ili dodatnim protokolima što ih je počinila jedna visoka ugovorna stranka.“ U prvom su redu nacionalne vlasti dužne dati zadovoljštinu za svaku navodnu povredu Konvencije. S tim je u vezi pitanje može li podnositelj tvrditi da je žrtva navodne povrede relevantno u svim fazama postupka na temelju Konvencije (vidi *Burdov protiv Rusije*, br. 59498/00, stavak 30., ECHR 2002-III i *Trepashkin protiv Rusije*, br. 36898/03, stavak 67., 19. srpnja 2007.).

92. Sud također ponavlja da odluka ili mjera koja je povoljna za podnositelja nije u načelu dovoljna kako bi nju ili njega lišila položaja „žrtve“, osim ako su nacionalne vlasti, bilo izričito ili u biti, priznale povredu Konvencije i za nju dale zadovoljštinu (vidi *Amuur protiv Francuske*, 25. lipnja 1996., stavak 36., *Izvešća o presudama i odlukama* 1996-III i *Dalban protiv Rumunjske* [VV], br. 28114/95, stavak 44., ECHR 1999-VI). Ovo priznanje i zadovoljština najčešće su rezultat iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava (vidi *Koç i Tambaş protiv Turske* (odl.) br. 46947/99, 24. veljače 2005. godine).

93. Sud nadalje ponavlja da je sustav zaštite temeljnih prava uspostavljen Konvencijom supsidijaran nacionalnim sustavima koji čuvaju ljudska prava. Konvencija državama članicama ne određuje niti jedan unaprijed zadani način na koji bi u svojem unutarnjem pravu trebale osigurati djelotvornu provedbu Konvencije. Izbor najprikladnijeg sredstva da se to postigne u načelu je stvar odluke domaćih vlasti, koje su u stalnom kontaktu s vitalnim snagama svojih zemalja i u boljem su položaju da ocjene mogućnosti i resurse koje im daju njihovi domaći pravni sustavi (vidi *Swedish Engine Drivers' Union protiv Švedske*, 6. veljače 1976., stavak 50., Serija A br. 20; *Chapman protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 27238/95, § 91, ECHR 2001-I i *Sisojeva i drugi protiv Latvije* [VV], br. 60654/00, stavak 90., ECHR 2007-II).

94. Po mišljenju Suda, nalaz da su policijski djelatnici F.C. i I.Z. propustili na zadovoljavajući način provesti početne policijske izvide o navodima podnositeljice o silovanju, te da policijski djelatnik I.Z. nije prikupio sve mjerodavne dokaze predstavlja priznanje da je u početnim fazama istrage o podnositeljičinim navodima o silovanju bilo nedostataka i da nije bila temeljita kao što je trebala biti.

95. Sud također bilježi da je člankom 13. Zakona o državnoj upravi propisana mogućnost traženja naknade od države u odnosu na propuste državnih službenika. Po mišljenju Suda, nalaz da je policijski djelatnik I.Z. počinio tešku povredu svoje službene dužnosti, definiranu kao „neizvršavanje, nesavjesno, nepravodobno ili nemarno izvršavanje službenih obveza“ dao je dobar temelj podnositeljici za podnošenje zahtjeva za naknadu protiv države. Iako su naprijed navedeni nedostaci u početnoj fazi policijskih izvida, kad je trebalo osigurati dokaze, sigurno podrovali mogućnost utvrđivanja činjenica predmeta s većom izvjesnošću u bilo kojoj daljnjoj istrazi, činjenica da su ih nacionalne vlasti priznale navodi Sud na zaključak da su nacionalna tijela na odgovarajući način riješila pitanje ponašanja policije tijekom početne faze izvida o podnositeljičinim navodima o silovanju. Takva ocjena, zajedno s mogućnošću da podnositeljica traži naknadu štete od države u tom pogledu, pokazuje da postoji sustav zadovoljštine u nacionalnom pravu za povredu službene dužnosti.

96. Međutim, to ne može zadovoljiti zahtjev provođenja djelotvorne istrage. Ovi su početni nedostaci nužno imali utjecaj na djelotvornost cijele istrage. Podnositeljica je uložila daljnje prigovore glede djelotvornosti istrage, kao što je činjenica da suknja koju je nosila prilikom događaja o kojem je riječ nije nikada bila poslana na sudsko medicinsko vještačenje, da svjedok Ve.M., koji je navodno imao neka saznanja o tome da je njezino donje rublje pronađeno na brodu, nije bio saslušan, te prigovore koji se tiču stava suca S.G.-a, koji je postupao kao istražni sudac u predmetu o kojemu je riječ. Stoga podnositeljica može i dalje tvrditi da je žrtva povrede za koju tvrdi da se dogodila.

97. U tom pogledu treba razmotriti ulogu suca S.G.-a u istrazi podnositeljčinih navoda o silovanju. S tim u vezi Sud primjećuje da kad istražni sudac primi zahtjev za pokretanje istrage od državnog odvjetništva, on ili ona mora saslušati osumnjičenika i tada odlučiti, na osnovi dokaza sadržanih u tom zahtjevu, slaže li se s takvim zahtjevom. U slučaju da se slaže, istražni sudac donosi rješenje o pokretanju istrage. U suprotnom, istražni sudac donosi odluku u kojoj izražava svoje neslaganje s istražnim zahtjevom (članci 189. i 190. Zakona o kaznenom postupku).

98. U ovome je predmetu sudac S.G., postupajući kao istražni sudac, izrazio svoje neslaganje sa zahtjevom za pokretanje istrage o podnositeljčinim navodima o silovanju u odnosu na D.Š.-a. Svoje je neslaganje zasnovao na pisanim policijskim zapisnicima o razgovorima obavljenim s osobama nazočnim na licu mjesta u trenutku kad je stigla policija, liječničkom nalazu koji je sastavio ginekolog koji je pregledao podnositeljicu istoga dana, te usmenom iskazu koji je D.Š. dao istražnom sucu.

99. Sud smatra da nema nepristranosti svaki puta kad istražni sudac koji početno izrazi svoje neslaganje s istražnim zahtjevom kasnije vodi istragu u istom predmetu. U svakom se predmetu nepristranost suca treba ocijeniti s obzirom na sve okolnosti.

100. U ovome predmetu istražni sudac se nije složio sa zahtjevom Županijskog državnog odvjetništva u S. da se pokrene istraga u odnosu na D.Š.-a, u vezi s podnositeljčinim navodima o silovanju. Izrazio je dosta snažno mišljenje o podnositeljici, a svoje je neslaganje u velikoj mjeri temeljio na neslaganju s podnositeljčinim ponašanjem (vidi stavak 11. ove presude).

101. S tim u vezi, treba ponoviti kako Sud pripisuje golemu važnost vanjskim pojavnostima u pitanjima kaznenoga pravosuđa, jer ne samo da se pravda mora izvršavati, već se mora i vidjeti da se ona izvršava. Ono o čemu je ovdje zapravo riječ je povjerenje što ga sudovi u demokratskom društvu moraju izgraditi u javnosti (vidi *mutatis mutandis*, *Borgers protiv Belgije*, 30. listopada 1991., stavak 24., Serija A br. 214-B, te *Mirilashvili protiv Rusije*, br. 6293/04, stavak 228., 11. prosinca 2008.). Takva se razmatranja jednako tiču i okrivljenika i oštećenika u kaznenom postupku. Stoga Sud naglašava da navod da je žrtva silovanja bila pod utjecajem alkohola ili druge okolnosti koje se tiču žrtvinog ponašanja ne mogu osloboditi vlasti obveze da provedu djelotvornu istragu.

102. Sud također bilježi da je istražni sudac zaključio kako slijedi: "Iz kaznene prijave i priloga u spisu predmeta izvjesno je da oštećenica nije ni u kom trenutku bila sama s osumnjičenikom ...". Ovaj odabir riječi ostavlja malo dvojbe kako sudac gleda na jedan od presudnih vidova predmeta, a to je pitanje jesu li podnositeljica i D.Š. u bilo koje doba ostali sami. Snažan izričaj ove izjave zajedno s naglaskom na ponašanje same podnositeljice

mogli bi pokrenuti pitanje dojma o sučevoj objektivnosti i nepristranosti u odnosu na nastavak vođenja istrage.

103. U tom kontekstu, Sud bilježi da je podnositeljica uložila daljnje prigovore na djelotvornost istrage, tvrdeći da vlasti nisu poštovale svoju obvezu da poduzmu sve razumne korake koji su im bili dostupni kako bi osigurali dokaze koji se tiču događaja o kojemu je riječ. Suknja koju je podnositeljica nosila kritične prigode i koju je sama dala policiji nije nikada poslana na sudsko medicinsko vještačenje. Tvrđilo se također da su uloženi nedostatni naponi kako bi se osiguralo da istražni sudac saslušava svjedoka Ve.M.-a, za kojeg se činilo da ima bitna saznanja. U vrijeme kad je policija došla na lice mjesta nije bio obavljen očevid. Nadalje, vlasti nikada nisu odgovorile na podnositeljičine tvrdnje o pristranosti istražnog suca. Ovi objektivni nedostaci istrage pokazuju pasivan stav glede napora učinjenih da bi se pravilno ispitali podnositeljičini navodi o silovanju.

104. Sud stoga nalazi da je u ovome predmetu došlo do povrede postupovnog vida i članka 3. i članka 8. Konvencije, te odbija Vladine prigovore glede podnositeljičinog položaja žrtve. Također presuđuje da se ne otvara nikakvo posebno pitanje temeljem članka 13. Konvencije.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 14. KONVENCIJE

105. Podnositeljica prigovara da su nacionalne vlasti koje su sudjelovale u istrazi njenih navoda o silovanju nju diskriminirale na osnovi njenog spola. Poziva se na članak 14. Konvencije čiji mjerodavni dio glasi:

„Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“

106. Podnositeljica tvrdi da su žrtve seksualnog nasilja većinom žene. U Hrvatskoj je razina osjetljivosti i konkretnog znanja osoblja koje provodi zakone u tom području dosta niska, nema nikakvog protokola o postupku koji treba primijeniti u slučaju seksualnog nasilja. Glede ovoga predmeta, istražni je sudac postupao s predrasudama protiv podnositeljice kad je izrazio svoje neslaganje sa zahtjevom za provođenje istrage i kad je označio podnositeljicu samo kao osobu koja je remetila javni red i mir, konzumirala veliku količinu alkohola, te zanemario bitne činjenice predmeta.

107. Sud smatra da je ovaj prigovor blisko povezan s prigovorom koji se odnosi na postupovni vid članaka 3. i 8. Konvencije, pa se stoga i on mora proglasiti dopuštenim.

108. Sud, međutim, nalazi da se ovaj prigovor u biti preklapa s pitanjima koja su ispitana temeljem članka 3. i 8. Konvencije. Utvrdivši povredu ovih odredbi, Sud presuđuje da se ne otvara nikakvo zasebno pitanje temeljem članka 14. Konvencije.

III PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

109. Članak 41. Konvencije propisuje:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.“

A. Šteta

110. Podnositeljica potražuje 15.000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

111. Vlada smatra da su potraživani iznosi prekomjerni i nepotkrijepljeni.

112. Uzimajući u obzir sve okolnosti ovoga predmeta, Sud prihvaća da je podnositeljica pretrpjela nematerijalnu štetu koja ne može biti nadoknađena samo utvrđenjem povrede. Ocjenjujući na pravičnoj osnovi, Sud podnositeljici dosuđuje iznos od 12.500 EUR na ime nematerijalne štete, uz sav porez koji bi mogao biti zaračunat podnositeljici zahtjeva.

B. Troškovi i izdaci

113. Podnositeljica potražuje i 16.342 HRK (hrvatskih kuna) na ime troškova i izdataka nastalih pred nacionalnim vlastima i daljnjih 37.900 HRK na ime onih nastalih pred Sudom.

114. Vlada osporava taj zahtjev.

115. Prema praksi Suda, podnositelj ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj se dokaže da ih je stvarno i neophodno pretrpio i da je njihova visina bila razumna. Glede domaćeg postupka koji se tiče istrage o podnositeljičinim navodima o silovanju, Sud se slaže da ovi domaći troškovi mogu biti uzeti u obzir u ocjeni zahtjeva za naknadu troškova jer im je u biti cilj bio ispraviti neke povrede Konvencije koje se navode pred Sudom (vidi *Scordino protiv Italije (br. 1)* [VV], br. 36813/97, stavak 284., ECHR 2006-V). U ovome predmetu, uzimajući u obzir informacije koje ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud podnositeljici dosuđuje iznos od 2.000 EUR na ime troškova i izdataka u postupku pred nacionalnim vlastima. Glede konvencijskog postupka, ocjenjujući na pravičnoj osnovi i u svjetlu svoje prakse u usporedivim predmetima, Sud smatra razumnim podnositeljici, koju je zastupala odvjetnica, dosuditi iznos od 2.000 EUR umanjen za 850 EUR već

primljenih u vidu pravne pomoći od Vijeća Europe, uvećan za sav porez koji joj može biti zaračunat na te iznose.

C. Zatezna kamata

116. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Odlučuje* Vladin prigovor o podnositeljčinom položaju žrtve spojiti s osnovanošću njenih prigovora temeljem članka 3. i 8. Konvencije i odbija ga;
2. *Utvrdjuje* da je zahtjev dopušten;
3. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 3. i 8. Konvencije u odnosu na nepostojanje djelotvorne istrage;
4. *Presuđuje* da nema potrebe ispitati prigovore na temelju članka 13. i 14. Konvencije;
5. *Presuđuje*
 - (a) da tužena država treba isplatiti, u roku od tri mjeseca od dana kad presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. stavkom 2. Konvencije, slijedeće iznose koje je potrebno preračunati u hrvatske kune prema tečaju važećem na dan namirenja;
 - (i) 12.500 EUR (dvanaest tisuća pet stotina eura), na ime nematerijalne štete, uvećanih za sve poreze koji bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (ii) 4.000 EUR (četiri tisuće eura) umanjen za 850 EUR (osamsto i pedeset eura) na ime troškova i izdataka, uvećanih za sve poreze koje bi se podnositeljici zahtjeva mogli zaračunati;
 - (b) da se od proteka naprijed navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;
6. *Odbija* preostali dio podnositeljčina zahtjeva za pravičnom naknadom.

Sastavljeno na engleskome jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 24. srpnja 2012. godine, u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Søren Nielsen
tajnik

Anatoly Kovler
predsjednik

© Ured zastupnika RH pred Europskim sudom za ljudska prava, sva prava pridržana